

РЕЦЕНЗИЯ

ПО КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ НА АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ ДОЦЕНТ

в професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици – чешки език);

за нуждите на Софийския университет „Св. Климент Охридски“;

Факултет по славянски филологии

(обявен в Държавен вестник, бр. 93 от 26.11.2019 г.

и на интернет страниците на СУ и ФСл.Ф)

Рецензията е изготвена от проф. д.ф.н. Вера Тервел Маровска от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Филологически факултет, в качеството ѝ на член на научното жури по 2.1. Филология (Славянски езици – чешки език); съгласно Заповед № РД 38 – 2/09.01.2020 г. на Ректора на Софийския университет.

Единствен кандидат за участие в обявения конкурс е гл. ас. д-р Стилиян Иванов Стойчев от СУ.

I. ОБЩО ОПИСАНИЕ НА ПРЕДСТАВЕНИТЕ МАТЕРИАЛИ

1. ДАННИ ЗА КАНДИДАТУРАТА

Представените по конкурса документи от кандидата съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ (ПУРПНСЗАДСУ).

За участие в конкурса кандидатът гл. ас. д-р Стилиян Иванов Стойчев е представил, съгласно с минималните изискванията на ЗРАСРБ, списък от общо 16 заглавия, в т. ч. 2 монографии, 1 студия, 13 научни статии. В библиографията към представеното CV са включени и множество други публикации (научни статии, проекти, референции и рецензии на научни трудове и други подходящи доказателства, покрепящи постиженията на кандидата).

2. ДАННИ ЗА КАНДИДАТА:

Гл. ас. Ст. Стойчев е роден на 24.07.1958 г. и завършва средното си образование в Търговище през 1976 г.

В интервала 1979-1984 г. учи Чешка филология в Карловия университет в Прага, където през 1985 г. се дипломира като PhD на Философския факултет, специалист по чешки език и литература и по общо езикознание.

През същата година става асистент в Софийския университет. През 1988 г. е избран за старши, след още три години – през 1991 г., става главен асистент. Следвал е редица образователно-квалификационни курсове в СУ: по педагогическа, психологическа и методическа подготовка на новопостъпили научно-преподавателски кадри; по английски език и т. н.

От м. септември 1988 до март 1991 г. гл. ас. Ст. Стойчев е лектор по български език в Катедрата по общо и славянско езикознание на Белоруския държавен университет в Минск, Беларус (където води практически български език за белорусисти, русисти и слависти, както и множество факултативни теоретични курсове по езикознание).

Ст. Стойчев има ценен опит и в преподаването в средния образователен курс (бил е хоноруван преподавател по чешки език в СОУ „В. Ханчев“ в София в периода септември 1992 – юни 1996; участвал е в разработването на програми за обучение по чужд език (в частност – по чешки език); в подготовката и издаването на учебници за гимназиалния курс).

От октомври 1993 до юни 1995 г. е хоноруван преподавател по чешки език в Югозападния университет „Неофит Рилски“ в Благоевград, а от октомври 1997 до юни 1998 – във Филологическия факултет на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“. Бил е преподавател и в Нов български университет (1998 – 2003), където е чел лекции по чешка фонетика и фонология, по морфология, синтаксис и лексикология; водил е и упражнения по практически чешки език.

От октомври 2016 до март 2019 е хоноруван преподавател по чешки език и към Чешкия културен център в София.

През 2014 г. Ст. Стойчев защитава научната си дисертация в СУ и става доктор по филология.

Университетската дейност на гл. ас. Ст. Стойчев е в много направления, утвърждаващи го като един от основните поддръжници и пропагандатори на чешките

културни и образователни традиции, като емисар на чешкия принос към европейското културно и научно наследство. Ст. Стойчев в момента е сред най-авторитетните и научно доказали се реализатори на чешката филология в България; активен участник в разработването на учебните планове по бохемистичните задължителни и факултативни учебни предмети. Той е водил лекции по съвременен чешки език – фонетика и фонология, лекции и упражнения по морфология на съвременния чешки език, упражнения по практически език – 1, 2, 3, 4 част, упражнения по „Правоговор и правопис на чешкия език“, упражнения по „Лексика и фразеология на чешкия език – 1 и 2 част“, упражнения по „Сравнителна граматика на славянските езици“.

3. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАУЧНИТЕ ТРУДОВЕ И ПОСТИЖЕНИЯ НА КАНДИДАТА

На първо място, бих искала да подчертая високия професионализъм на гл. ас. д-р Ст. Стойчев и научния му авторитет сред членовете на колегията. Убедена съм, че в негово лице българското езикознание има не само един от най-добре владеещите чешки език преподаватели в момента, но и ерудиран и компетентен в методологическо отношение изследовател. Научните му интереси са в областта на най-дискуссионните, специфични и проблематични за изследване въпроси на граматиката (в частност на глаголната морфология), а методологически Ст. Стойчев е сред немногото съвременни учени, прилагачи последователно и без противоречие системно-структурната изследователска техника. Постиженията му в изучаването на семантико-стилистичното многообразие на езиковия материал са безспорни и са сред най-резултатните практики за изработване на системно-смысловни критерии при обяснението на двуезичните опозитивни и корелативни връзки.

Добрата научноекспериментална база, с която реализира наблюденията и интерпретациите си кандидатът, съвсем обяснимо намира приложение и като база за мотивирани предложения относно преподаването на чуждия език в среда, различна по възраст и ниво на езикова компетентност.

Непосредствено доказателство за казаното са и множеството цитирания, видни в приложената документация по конкурса. То проличава и в ангажираността на Ст. Стойчев с авторски колективи, разработващи проекти за учебници и учебни пособия с различен адресат. В библиографията му са отбелязани 6 учебника, 20 учебни помагала, 3 речника (с авторски колективи) и 12 рецензии на научни трудове.

Може да се обобщи безрезервно, че:

- а) Представените в конкурса научни трудове отговарят на минималните национални изисквания (по чл. 2б, ал. 2 и 3 на ЗРАСРБ) и на допълнителните изисквания на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане на академичната длъжност „доцент“ в съответната научна област и професионално направление на конкурса;
- б) Представените от кандидата научни трудове не са представяни в предишни процедури за придобиване на научно звание или академична длъжност;
- в) Представените в конкурса научни трудове са оригинални; в тях няма доказано по законоустановения ред плагиатство.

4. ХАРАКТЕРИСТИКА И ОЦЕНКА НА ПРЕПОДАВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ НА КАНДИДАТА

В рецензията си съм отразила доста подробно професионалната дейност на кандидата, участието му в преподавателския процес и във висшите, и в средните училища в страната, и в културните институти. Той е бил и дългогодишен лектор в чужбина. Всичко това само по себе си е доказателство за високия професионализъм и отговорността, с която изпълнява служебните си задължения. Никого не канят за преподавател, по чужд език особено, ако той не е показал нужните за това качества. Ще си спестя суперлативите за кандидата по отношение на този въпрос, за да не се повтарям.

Гл. ас. д-р Ст. Стойчев е както популярен сред своите студенти преподавател, но и авторитетен колега с научно-административни и научноорганизационни компетентности, а това са качествата, които свидетелстват за уместността на решението да заеме академичната длъжност „доцент“.

5. СЪДЪРЖАТЕЛЕН АНАЛИЗ НА НАУЧНИТЕ И НАУЧНО-ПРИЛОЖНИТЕ ПОСТИЖЕНИЯ НА КАНДИДАТА, СЪДЪРЖАЩИ СЕ В МАТЕРИАЛИТЕ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРСА.

Споменах вече, че научните интереси на гл. ас. д-р Ст. Стойчев са в областта на съпоставителния анализ на глаголната морфология на българския и чешкия език. И понеже двата езика са принципно различни относно парадигматичните си параметри,

изследването им предполага анализ и на лексикално-фразеологичния и синтактичния аспект на компенсаторните процедури при превод. В това отношение работите на Ст. Стойчев са сред най-убедителните, с които съвременното българско езикознание разполага.

На първо място, с широката си експериментално-емпирична основа, без която не биха могли да бъдат осъществени. Авторът има конкретни наблюдения и в областта на лексико-фразеологичната емпирия, което проличава в разработките му с такава тематика. Положителен за израстването му като учен е фактът, че с такава тематика са по-началните му научни изследвания (1986 – 1997 г.; номера от 13-16 в документа, уточняващ приносите им), тъй като те са му осигурили онази широка емпирична база, на която по-нататък се основават интерпретациите на граматичната система на двата езика.

На второ място ще подчертая, че гл. ас Ст. Стойчев се представя като сериозен теоретик на езика. Приносите му в това отношение варират в широките граници от познаването на съществуващите теоретични изследвания и постановките в тях, до преосмисляне и уточняване на редица подробности и варианти, обикновено приемани за константни. Тези тематични текстове могат да се проследят във всичките му специални изследвания, както и в статията му, посветена на адаптирането на постулатите на пражкия структурализъм от А.В. Бондарко и Ив. Куцаров, публикувана през 2017 г.

Повечето от представените в конкурса трудове се отнасят до глаголната морфология и по-точно – до категориите на перфекта и таксиса. И двете – пределно стари и съществуващи като факт или въздействие в много индоевропейски езици. Наред с това те се описват едва ли не като иновации в съвременната българска морфология, тъй като дълго време са били свързани с категорията време. Таксисът от своя страна е функционално обвързан и с една от най-дискутираните именни категории – тази на *определеността*. Затова изследването на тази проблематика – едновременно специфична и взаимнообвързана, изисква задълбочени познания на езиковата система и нейното съвременно и по-старо състояние, проникновено осмисляне на тълкуванията и анализите, които са й правени (а те са изключително много), критичен поглед както върху традиционните, така и върху модерните съвременни интерпретации, доколкото е логично да очакваме, че от определена гледна точка истината е една. В работите на Ст. Стойчев всичко това е и проявено, и достатъчно убедително, което не оставя никакво

съмнение относно научната му компетентност и налага замисляне върху изводите, до които анализът го довежда.

На двете морфологични категории са посветени двете монографии на Ст. Стойчев. Разглеждането на явленията в по-широк функционално-семантичен план (поради липсата на морфологично изразяване в чешкия език) е обосновало и термините, използвани в монографиите – съотв. релатив (за таксиса) и резултатив (за перфектите). Двете книги имат подобна композиционно-съдържателна характеристика: Започват с теоретични бележки и уточнения и поставяне на основните цели на изследването. Следват критически описания на направеното в българистиката до момента, а тяхната задълбоченост е свидетелство за огромния труд и време, което им е отделено от автора. След това контрастивното описание следва морфолого-парадигматичната организация на съответните категории и връзката им с другите граматикализирани значения на българския глагол, а в специално обособени раздели са представени техните еквиваленти в чешкия език. Само ако човек е наясно със спецификата на релатива и резултатива може да си даде сметка какъв огромен труд е необходим, за да бъдат очертани в общи линии възможностите на език без съответните граматикализации да компенсират с други езикови средства тези липси. Но Ст. Стойчев го е направил и ще подчертая, че това е във възможностите само и единствено на блестящ познавач на езика. В този смисъл авторът е лице с компетентности, подсигуриращи уникалност на неговите изследвания – просто казано, направеното от него в двете монографии би могъл да осъществи вероятно единствено той.

Впечатляващи в работите му са семантичните анализи, вкл. и стилистично обосновани, представящи експериментиране на особен подход към лексикално-стилистичната семантика, експресия и функционалност. Разнообразните фокуси като подход към наблюдаваните явления налагат и комплексния методически подход, включващ *семасиологичният метод* (т.е. подходът от форма към съдържание), и *ономасиологичният метод* (т.е. подходът от съдържание към форма), и *методът на морфемния анализ* при разглеждането на съответните резултативни словоформи в синтагматичен план, и *методът на опозитивно-компонентния анализ* при разглеждането на морфологичния резултатив в парадигматичен план.

При уточняването на чешките функционални еквиваленти на българския морфологичен резултатив и релатив се използват *методи на корпусната контрастивна лингвистика* (най-вече за работа с паралелни езикови корпуси) и *методът за установяване на чуждоезикова функционална еквивалентност* (с негова помощ се

съставя т. нар. ветрило на функционалните чуждоезични еквиваленти на дадена единица от изходния език). При опитите за моделиране на функционално-семантичните полета в двата изследвани езика се прилага както *методът за установяване на вътрешноезикова функционална еквивалентност*, така и *методът за полево структуриране*.

Особена трудност в контрастивните изследвания представлява необходимостта да се детайлизира пределно във функционално-семантично и стилистично отношение изследваното явление – в случая резултативът и релативът. За това изследователят разчита на собствената си интуиция и умение да разчита, вкл. и емоционално-оценъчно, посланията на явлението в контекста на употребата му, защото случаите, които в български се изразяват еднотипно, с морфологична форма, в чешкия език ще имат комплексна, и затова и разнотипна, езикова реализация. Примерно във връзка с резултатива авторът диференцира „резултативен креатив (*сготвил е, засадил е, преведен е*, но и *готвено, превод, постройка*); *резултативен статив* (с оглед на функционално-семантичното поле на статалността) или *статален резултатив* (с оглед на функционално-семантичното поле на резултативността), например: *легнал е, настинал е, събудил е, окачил е, развил е, събуден е, окачен е, развит е* и др. под.; *резултативен квалитатив* (с оглед на функционално-семантичното поле на квалитативността) или *квалитативен резултатив* (с оглед на функционално-семантичното поле на резултативността), например: *прежълтял е, ослабнал е, подмладен е, вкиснат е* и др. под.; житейски, професионален и всякакъв друг подобен *опит, придобита компетентност, квалификация* и/или *експериенция* в резултат от предходни, обикновено итеративни имперфективни действия – наречени са резултативна експериенция, а съответните езикови формации – *резултативен експериенциал* (евентуално с оглед на едно предполагаемо функционално-семантично поле на *експериенциалността*) или *експериенциален резултатив* (с оглед на функционално-семантичното поле на *резултативността*), например: *работил е, играл е, превеждал е, ходил е, ял е, спал е, седял е, живял е*, но и *гонен е* [само в смисъл ‘*гонили са го (по принцип)*’], а не в смисъл ‘*гонят го (в момента)*’], *бит е* [в смисъл ‘*били са го (по принцип)*’], *лъган е* [в смисъл ‘*лъгали са го (по принцип)*’], *осъждан е* [в смисъл ‘*вече са го съдили / осъждали; има издадени присъди*’] и др. под.

„Инвариантното значение на така дефинираните резултативни креации, състояния, качества и експериенции може да се определи като *‘резултат от действие / състояние’*. Това е и едно от нашите основания пред термина «*перфект*» да предпочетем термина «*резултатив*»“ (Стойчев Ст. Българският морфологичен резултатив и чешкият език или за съвременния български морфологичен резултатив и неговите функционални еквиваленти в съвременния чешки език. София: Стилует, 2019, с. 37-38).

Указаното е специфика на контрастивните изследвания, която ги отличава от едноезичните теоретични описания, и същевременно им налага изводи и квалификации, по-различни от общоприетите. Затова няма да се занимавам с опровергаване или изразяване на несъгласия с постановките на Ст. Стойчев, тъй като е достатъчно предложеното от него да има собствена логика. А това безспорно е така.

Научната продукция на гл. ас. д-р Ст. Стойчев е не само теоретично издържана, но същевременно и пределно актуална. В момента в българската глаголна морфология един от най-активно дискутираните проблеми е свързан със *свидетелствеността*. Този въпрос косвено е отразен и в монографичните му трудове, но по-конкретно се коментира в работата му „Има ли морфологична категория *засвидетелстваност на действието* в съвременния български език?“ (№ 5 в списъка на приносите). В нея се предлага ново решение на въпроса за мястото на свидетелските глаголни форми в спрежението на българския глагол чрез структуриране на самостоятелна морфологична категория – евиденция на действието, с немаркирана грамема *неевиденциал* и две еквиполентно противопоставени маркирани грамемите *свидетелски* и *дистантен евиденциал*. Интерпретацията е приемлива и логична и независимо от приемането или неприемането си, тя представлява едно от възможните решения на този спорен въпрос в съвременната българска граматика.

6. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Без да правя критична забележка, ще си позволя да споделя следното си съображение. Проблематиката, по която работи Ст. Стойчев, е изключително сложна; обясненията ѝ изискват многопластовост на анализите и теоретичните доказателства и всичко това прави посветените ѝ текстове трудно четивни и почти неподходящи за другопрофилни езиковеди. Пожелавам му да успее да се справи с този проблем и бъдещите му изследвания да разчитат на широка популярност, защото именно тя би породила дискусиите, довеждащи до истината за изучаваните явления.

7. ЛИЧНИ ВПЕЧАТЛЕНИЯ ОТ КАНДИДАТА

Познавам гл. ас. Ст. Стойчев от множество колегиални срещи и дискусии на различни научни форуми, от осъществяваните от нас лични разговори във връзка на общите изследователски проблеми, които ни занимават. Мога най-чистосърдечно и

безрезервно да потвърдя компетентността му, литературната му осведоменост, отговорността и пристрастеността към научните му занимания и резултатите от тях.

8. ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЗА КАНДИДАТУРАТА

След като се запознах с представените в конкурса материали и научни трудове и въз основа на направения анализ на тяхната значимост и съдържащите се в тях научни и научно-приложни приноси, **потвърждавам**, че научните постижения отговарят на изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за приложението му и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“ за заемане от кандидата на академичната длъжност „доцент“ в научната област и професионалното направление на конкурса. Кандидатът удовлетворява минималните национални изисквания в професионалното направление и не е установено плагиатство в представените по конкурса научни трудове.

Давам убедено своята **положителна** оценка на кандидатурата.

II. ОБЩО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Въз основа на гореизложеното, **препоръчвам** на научното жури да предложи на компетентния орган по избора на Факултета по славянски филологии при СУ „Св. Климент Охридски“ да избере гл. ас. д-р Стилиян Иванов Стойчев да заеме академичната длъжност „доцент“ в професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици – чешки език).

Изготвил рецензията:.....

(проф. д.ф.н. Вера Маровска)

08.04. 2020 г.